

زندگی و مبارزات

آیت الله علم الهدی اهرمی

رہبر نہضت مشروطہ بوشہر

وقیام دلیران پاکستان

مؤلف: حسن عاشوری

اداره کل حفظ آثار
و نشر ارزشهای دفاع مقدس
استان بوشهر

کنگره سرداران و ۲۰۰۰ شهید
استان بوشهر

نشر پلاک عشق

زندگی و مبارزات آیت الله علم الهدی اهرمی

- سرشناسه: عاشوری، حسن، ۱۳۴۸-
عنوان و نام پدیدآور: زندگی و مبارزات آیت الله علم الهدی اهرمی رهبر نهضت مشروطه بوشهر و قیام
دلیران تنگستان/مؤلف حسن عاشوری؛
مشخصات نشر: بوشهر: سپاه پاسداران انقلاب اسلامی (استان بوشهر)، سپاه امام صادق (ع)، مرکز حفظ
آثار و نشر ارزشهای دفاع مقدس، نشر پلاک عشق
مشخصات ظاهری: ۴۱۶ ص. رقمی
شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۷۴۲۱-۱۴-۶
وضعیت فهرست نویسی: فیا
یادداشت: کتابنامه: ص. ۴۰۵-۴۲۰
موضوع: علم الهدی، سیدمرتضی، ۱۲۳۰-۱۳۱۰
موضوع: روحانیت -- ایران -- بوشهر -- فعالیت ملی سیاسی
موضوع: Clergy -- Iran -- Bushehr -- Political activity
موضوع: قیام تنگستان، ۱۳۳۳ق.
موضوع: Revolt of Tangistan, ۱۹۱۴
موضوع: ایران -- تاریخ -- قاجاریان، ۱۱۹۳ - ۱۳۴۴ق. -- دخالت انگلستان
موضوع: Iran -- History -- Qajars, ۱۷۷۹ - ۱۹۲۵ -- Participation, British
شناسه افزوده: اداره کل حفظ آثار و نشر ارزشهای دفاع مقدس استان بوشهر
رده بندی کنگره: DSR۱۴۱۳
رده بندی دیویی: ۹۵۵/۰۷۵۰۴
شماره کتابشناسی ملی: ۸۴۵۶۵۹۲
اطلاعات رکورد کتابشناسی: فیا

نویسنده: حسن عاشوری
صفحه آرا: سمیرا نهنگی
طراح جلد: سعید سنجید
ناشر: پلاک عشق
نوبت چاپ: اول - ۱۴۰۰
شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه
قیمت: ۹۰۰۰۰ تومان

این کتاب با همکاری اداره کل فرهنگ و ارشاد اسلامی استان بوشهر به چاپ رسیده است.
کلیه حقوق مادی اثر متعلق به کنگره سرداران و ۲۰۰۰ شهید استان بوشهر می باشد.

۱۳	تقدیر و تشکر
۱۴	مقدمه سردار
۱۶	مقدمه نویسنده
	فصل اول: کلیاتی از دلیران تنگستان
۲۵	اطلاعات کلی در مورد بسترهای قیام
۲۵	تنگستان
۳۳	بوشهر
۳۴	جنگ‌های تنگستانی‌ها در ادوار مختلف جهت دفاع از کشور
۴۳	ما تنگستانی‌ها
۴۴	بنیانگذاران قیام دلیران تنگستان
۴۹	مشخصات سران قیام دلیران تنگستان
۵۰	چه کسی برای نخستین بار واژه‌ی «دلیران تنگستان» را به کار برد؟
۵۳	آثار موجود با عنوان «دلیران تنگستان»
۶۰	نقش روحانیت در قیام‌های دلیران تنگستان
۶۱	رابطه روحانیت و تجار
۶۴	القاب رهبران معنوی و سران نظامی قیام دلیران تنگستان
۶۷	بعضی از سخنان بزرگان در مورد دلیران تنگستان و علم الهدی اهرمی
۷۱	نمره‌ی بیست تاریخ به تنگستان
۷۳	اداره حکمرانی بوشهر
۷۵	حکام بوشهر از بدو بنای بوشهر تاکنون
۸۰	کنسولگری انگلیس
۸۱	رسالت مورش

فصل دوم: شناسنامه آیت الله علم الهدی اهرمی

- ۸۷ زادگاه و دوران کودکی
- ۹۱ اساتید تحصیلات مقدماتی (مکتب خانهای)
- ۹۲ آیت الله شیخ حسین ماحوزی اهرمی
- ۹۳ آیت الله میرزا حسین معتقد اهرمی
- ۹۷ تحصیلات عالیه (حوزوی)
- ۹۹ تذکره آیت الله سید مرتضی علم الهدی اهرمی
- ۹۹ سابقه حضور سادات حسینی در تنگستان
- ۱۲۵ فرزندان آیت الله سید علم الهدی اهرمی
- ۱۰۵ برادران و خواهران
- ۱۰۶ مشخصات شناسنامه ای
- ۱۰۷ شجره نامه ی خانواده
- ۱۰۸ مقام علمی
- ۱۱۳ منشاء و دلیل لقب «علم الهدی» به آیت الله مجتهد سید مرتضی اهرمی
- ۱۱۵ نمونه هایی از کرامات
- ۱۱۷ تشرف آیت الله علم الهدی اهرمی به حج، آری یا خیر
- ۱۱۸ رحلت آیت الله علم الهدی اهرمی
- ۱۲۰ علما، شاعران و شخصیت های هم عصر آیت الله علم الهدی اهرمی
- ۱۲۲ آرمان ها آیت الله علم الهدی اهرمی
- ۱۲۳ سجایای شخصیتی آیت الله علم الهدی اهرمی
- ۱۳۴ سخنانی ارزشمند از بزرگان به مصداق زندگی آیت الله علم الهدی اهرمی
- ۱۳۶ اقدامات تقدیر آمیز از آیت الله علم الهدی اهرمی

فصل سوم: مبارزات آیت الله علم الهدی اهرمی قبل از نهضت مشروطه

- ۱۴۵ شخصیت سرپرسی کاکس سرکنسول انگلیس در بوشهر
- ۱۴۷ نمونه هایی از فعالیت های مبارزاتی علم الهدی اهرمی
- ۱۵۱ اقدامات حکومت، دریابگی و کنسول انگلیس علیه علم الهدی اهرمی
- ۱۵۲ تمجیدها و درخواست ها از علم الهدی اهرمی
- ۱۵۴ مبارزات علم الهدی با حکمران در مورد خان اهرم
- ۱۶۰ اقدامات علم الهدی اهرمی علیه رفتارهای ظلمانه صدیق الممالک
- ۱۶۰ تلگراف اول علم الهدی اهرمی به وزیر مخصوص فارس
- ۱۶۲ تلگراف دوم به وزیر مخصوص فارس
- ۱۶۳ تلگراف سوم به وزیر مخصوص فارس
- ۱۶۴ تلگراف چهارم به وزیر مخصوص فارس
- ۱۶۵ تلگراف اول صدیق الممالک به وزیر مخصوص علیه آیت الله اهرمی
- ۱۶۶ تلگراف دوم صدیق الممالک به وزیر مخصوص علیه آیت الله اهرمی
- ۱۶۸ زمان یا ماده تاریخ سیل معروف اهرم
- ۱۷۱ توضیح ماجرای سیل اهرم
- ۱۷۴ توصیف سیل اهرم در روزنامه ی مظفری
- ۱۷۶ داستانی در مورد علت سیل اهرم
- فصل چهارم: آغاز نهضت مشروطه جنوب به رهبری آیت الله علم الهدی اهرمی
- ۱۸۱ حکومت مشروطه یعنی چه
- ۱۸۸ تصرف بوشهر و ادارت دولتی
- ۱۹۷ تصرف گمرک بوشهر
- ۱۹۸ ایجاد حکومت اسلامی در بوشهر توسط آیت الله علم الهدی اهرمی
- ۲۰۱ ویژگی های نهضت آیت الله علم الهدی اهرمی
- ۲۰۸ مدت حکومت آیت الله علم الهدی اهرمی بر بوشهر

- واکنش انگلیس در برابر نهضت مشروطه‌ی آیت الله علم‌الهدی اهرمی ۲۰۹
- اقدامات محمدعلی شاه قاجار در مقابله با آیت الله علم‌الهدی اهرمی ۲۱۵
- سیاست انگلیس در برابر آیت الله علم‌الهدی اهرمی ۲۱۶
- سیاست کشورهای استعماری در برابر نهضت مشروطه ایران ۲۱۸
- اندیشه‌ی سرکوب نهضت مشروطه جنوب ۲۲۰
- دسیسه‌های انگلیس و قاجار جهت به سازش کشاندن علم‌الهدی ۲۲۵
- تأثیر حيله‌های استبداد و استعمار بر نهضت بوشهر ۲۲۸
- اقدامات دریایی‌گی جهت قلع و قمع آیت الله علم‌الهدی اهرمی ۲۳۰
- تبلیغات منفی علیه آیت الله علم‌الهدی اهرمی و فریب افکار عمومی ۲۳۳
- راه‌اندازی گروه اوباش و دزدان شهری برای ایجاد ناامنی در بوشهر ۲۳۵
- ابلاغیه‌ی حکومت به آیت الله علم‌الهدی اهرمی مبنی بر خروج او از کشور ۲۳۷
- به توپ بستن منزل آیت الله علم‌الهدی اهرمی ۲۳۹
- دستگیری علم‌الهدی اهرمی توسط نیروهای استبداد و استعمار ۲۴۲
- تلاش دلیران برای آزادسازی آیت الله علم‌الهدی اهرمی از زندان حکمران ۲۴۵
- عکس العمل دریایی‌گی و انگلیس در مقابل تلاش‌های دلیران ۲۴۷
- فصل پنجم: تبعید آیت الله علم‌الهدی اهرمی
- تبعید آیت الله علم‌الهدی اهرمی از ایران به نجف ۲۵۱
- وحشت حکمران بوشهر و کنسول انگلیس از علم‌الهدی پس از تبعید ۲۵۳
- تلاش‌های دلیران برای رجعت دادن آیت الله علم‌الهدی اهرمی به ایران ۲۵۶
- دلایل تغییر اوضاع علیه آیت الله علم‌الهدی اهرمی ۲۵۷
- قضاوت در مورد وقایع پیش آورده شده برای آیت الله علم‌الهدی اهرمی ۲۶۵
- نشانه‌هایی از مظلومیت آیت الله علم‌الهدی اهرمی ۲۶۶
- دلایل تسلیم ناپذیری آیت الله علم‌الهدی اهرمی ۲۶۸
- نقش و اهمیت نهضت مشروطه بوشهر در حکومت مشروطه ایران ۲۷۷

مقدمه

در گفتگوها و محاورات مردم هرگاه سخن به «آیت الله مجتهد سید مرتضی علم‌الهدی اهرمی» می‌رسید و می‌خواستند نام او را بر زبان بیاورند، فقط واژه‌ی «آقای عَلم» را به کار می‌بردند زیرا او را درست نمی‌شناختند و اسم کامل او را کمتر می‌دانستند چون از مقام علمی، لقب و نقش مبارزاتی او در برابر استبداد و استعمار خیلی آگاه و مطلع نبودند، قشر جوان و تحصیل کرده هم به جز محققان چندان شناسایی نسبت به او نداشتند. مردم پیر و جوان حق داشتند او را نشناسند چون آیت‌الله علم‌الهدی اهرمی تقریباً ۹۰ (نود) سال پیش دارِ فانی را وداع گفته و مردم او را ندیده‌اند و درک نکرده‌اند و او نیز به واسطه زندگی سراسر مبارزاتی خود مجالی برای بر جای گذاشتن اثری مکتوب از خود نداشته و فرزندان او نیز در شهرهای دیگر رحل اقامت افکنده‌اند و در خصوص زندگی و مبارزات پدرشان دست به اقدامی ماندگار نزده‌اند، اگر ملکی هم در اهرم داشته همان ابتدا یا فروخته شده یا دست به دست شده و هیچ برنامه‌ای هم جهت معرفی او در استان و تنگستان برگزار نشده است. و این یعنی نشناختن گذشته و نشناختن گذشته مانند زندگی در سرزمینی است بدون اطلاع از منابع و مخازن آن. تا اینکه در سال ۱۳۸۸ ش شورای شهر اهرم تندیس آیت‌الله علم‌الهدی اهرمی را در چهارراه بانک صادرات شهر اهرم نصب نموده و چهارراه مذکور به نام چهارراه «علم‌الهدی» و دو خیابان منتهی به آن نیز به نام خیابان علم‌الهدی شمالی و علم‌الهدی جنوبی نام‌گذاری شد. در این زمان بود که مردم فقط با نام او آشنا شدند. اما اینکه مردم یکی از مبارزترین چهره‌های مؤثر و مهم و برجسته‌ی مذهبی، ملی و مبارزاتی خود را نمی‌شناسند و پرده‌های ضخیم غفلت، شخصیت یکی از رهبران نهضت مشروطه‌ی ایران را پوشانده است، موضوعی بود که مرا خیلی رنج می‌داد به این خاطر منتظر فرصتی بودم تا زندگی و مبارزات او را در قالب تألیف یک کتاب در اختیار مردم بگذارم که

تأسیسات سال ۱۳۹۱ شمسی ستاد نماز جمعه اهرم تصمیم گرفت اولین کنگره آیت الله علم الهدی اهرمی رهبر نهضت مشروطه بوشهر و رهبر قیام دلیران تنگستان را برگزار کند. من نیز به این جلسه دعوت شدم و با عضویت در کمیته علمی کنگره فعالیت نمودم. تصمیم ستاد نماز جمعه و شناخت اندک عموم از این شخصیت مبارز دلالی بودند که انگیزه این جانب را نسبت به تألیف کتابی مستقل و تکنگاره در خصوص زندگی و مبارزات آیت الله علم الهدی اهرمی رهبر نهضت مشروطه بوشهر و قیام دلیران تنگستان مضاعف نمود. طبق فرموده حکمت ۳۲۹ مولاعلی (ع) که «پیش از پذیرش و انجام هر کاری به دانش آن مجهز شوید» بالاخره کار را با مطالعه و تحقیق شروع و با شیوهی «خوشه چینی» سعدی علیه الرحمه و بر اساس این جمله که: «هرکس می خواهد کتابی بنویسد باید کتابخانه ای را ورق بزند» ادامه داده، کتب و منابع موجود را در خصوص نهضت مشروطه ایران، فارس، بوشهر و تنگستان را مورد مطالعه و مذاقه قرار دادم و ضمن رعایت اصول اخلاقی، علمی، امانت داری، انصاف و عدالت و پرهیز از مبالغه، کار را به پایان بردم. اگرچه در این خصوص ناشناخته ها و نانوشته های مورد کاوش دیگری هم وجود دارد که انشاء الله به آینده موکول می گردد. به قول معروف «هزار بادهی ناخورده اندر این تاک است». ولی اکنون به همین جا بسنده می کنم. زیرا پیامبر ما حضرت محمد (ص) می فرماید «اگر می خواستم هر کاری را به طور کامل انجام دهم هیچ کاری انجام نمی گرفت». در نهایت ماحصل این تحقیقات و مطالعات کتابی است که اکنون پیش روی شماست. اگر خوانندگان گرامی کاستی ها و نواقصی در این اثر می بینند، ضمن پوزش خواهشمندم مرا از اطلاعاتی که می تواند راهگشا باشد بهره مند سازند.

در این کتاب از روش تاریخ نگاری تحلیلی که بر اساس تجزیه و تحلیل تاریخی و نگاهی تطبیقی با حقایق و واقعیات و استنتاجات عقلانی استوار است استفاده شده، به جای سطحی نگری به کاوش پرداخته ایم تا نادیدنی ها

را دیدنی کنیم و همچنین شیوه‌های گردآوری اطلاعات آرشیوی، کتابخانه‌ای، مصاحبه شفاهی، تماس‌های تلفنی به کار برده‌ایم و کوشش شده با در نظر گرفتن پیشینه مکتوباتی آن مگردر موارد لزوم حتی‌الامکان از بازنویسی پرهیز گردد، تا اثری تاریخی تحلیلی و مستند ارائه گردد. داوری آن با خوانندگان منصف و مطلع می‌باشد.

اما اهداف نگارنده در تألیف این کتاب موارد زیر می‌باشد:

- ۱- تجلیل و تمجید از مقام شامخ آیت‌الله مجتهد سید مرتضی علم‌الهدی اهرمی؛
- ۲- شناسایی موقعیت ویژه تاریخی یکی از رهبران نهضت مشروطه ایران به مردم؛
- ۳- روشن کردن زوایای تاریک زندگی این شخصیت بزرگ ملی، مذهبی؛
- ۴- زدودن گردنسیان تاریخی از چهره این عالم مجاهد؛
- ۵- بیان گوشه‌هایی افتخارآمیز از تاریخ معاصر تنگستان و ایران؛
- ۶- برداشتن پرده‌های ضخیم اهل‌م و شبهه از زندگی این مبارز نستوه؛
- ۷- ایجاد انگیزه در علاقه‌مندان جهت تحقیق و پژوهش در خصوص مشاهیر منطقه؛
- ۸- ایجاد احساس خودباوری و عزت نفس در مردم؛
- ۹- پاسداری از مفاخر و مشاهیر؛
- ۱۰- عمل به تکلیف وجدان و وظیفه اجتماعی.

کاشکی هستی زبان می‌داستی

تا زهستان پرده‌ها برداشتی

(مولوی)

امرسون فیلسوف می‌گوید: «اگر می‌خواهی که نامت پس از مرگ از خاطرها نرود یا کاری کن که شایسته نوشتن باشد یا نوشته‌ای از خود بگذار که به خواندنش بیارزد». اگرچه علم‌الهدی اهرمی به واسطه زندگی سراسر مبارزاتی خود فرصت تألیف کتاب و به‌جا گذاشتن اثر مکتوب از خود را نداشت، اما در دوره‌ی استبداد محمدعلی‌شاهی که حرف بر علیه حکومت، بازی با جان خود بود کاری بزرگ کرد. کاری که کارستان بود، کاری که

شایسته‌ی تحسینات و تمجیدات فراوان و اقدامات تقدیرآمیز مختلف و مستلزم ارائه تألیفات متعدد در خصوص آن است.

در زمان حیات و از زمان رحلت آیت‌الله علم‌الهدی اهرمی تا تقریباً ۹۰ سال بعد هیچ کتاب مستقلی در خصوص زندگی و مبارزات این شخصیت نگاشته نشده، اما کتاب‌های زیادی و جراید مختلفی بصورت پراکنده، صفحاتی از خود را به این عالم مبارز اختصاص داده‌اند، البته در صفحه ۲۷ کتاب «علم‌انویسندگان بوشهر» از مرحوم نبوی و استاد مشایخی چاپ ۱۳۷۷ش مرکز بوشهرشناسی و همچنین در صفحه ۲۰۵ کتاب «یادگارنامه مرحوم نبوی» گردآوری شده استادان مشایخی و یاحسینی به کتابی به نام «کشف‌الاستار فی مصائب بعض السادات الاخبار» اشاره شده است، که مؤلف آن سید محمد مهدی بوشهری فرزند سید محمد شفیع است. این کتاب مشتمل بر ذکر بلائیای ناگواری است که به سید مرتضی اهرمی مشهور به «علم‌الهدی» رسیده می‌باشد ولی بنده علی‌رغم تلاش‌ها تاکنون این کتاب را ندیده‌ام و در نهایت طی تماسی که با آقای سید قاسم یاحسینی مورخ پرتلاش استان داشتم، بیان داشتند که ایشان نیز با تلاش‌ها و پیگیری‌های مستمر چند ساله‌ای که انجام داده‌اند به کتاب مذکور دسترسی پیدا نکرده‌اند و ظاهراً مفقود شده است. لازم به ذکر است مرحوم نبوی یا آقای دکتر مشایخی ضمن سپاس از آنها، ذکر نام کتاب «کشف‌الاستار ...» را از صفحه ۱۲ جلد ۱۸ دائرة المعارف «الذریعة الی تصانیف الشیعه» اثر علامه شیخ آقا بزرگ تهرانی فرزند محمد محسن (تولد ۱۲۹۳ و وفات ۱۳۸۹ق) اخذ نموده‌اند.^۱ در سال ۱۳۹۱ شمسی دکتر عبدالکریم مشایخی رئیس مرکز بوشهرشناسی کتابی مستقل درباره‌ی این شخصیت مجاهد به نام «سید مرتضی اهرمی و مشروطیت جنوب ایران» تألیف نمود. دومین کتاب مستقل در مورد آیت‌الله سید مرتضی علم‌الهدی اهرمی به نام

۱ - علامه شیخ آقا بزرگ تهرانی محدثی فقیه و کتاب‌شناسی جلیل‌القدر بوده که ارزشمندترین و بزرگ‌ترین دائرة المعارف کتاب‌شناسی یعنی «الذریعة الی تصانیف الشیعه» را در ۲۸ جلد تألیف نمود.

«زندگی و مبارزات آیت الله علم الهدی اهرمی رهبر نهضت مشروطه بوشهر و قیام دلیران تنگستان» تألیف حسن عاشوری (نگارنده این کتاب) می باشد. تا این سخن دکتر شریعتی که می گوید: «هر انسان کتابی است در انتظار خواننده اش» عملی گردد. یعنی نویسنده ابتدا شخصیت بزرگان را مطالعه، سپس به رشته ی تحریر درمی آورد، بعد در اختیار خوانندگان قرار می دهد.

مه روشن میان اختران پنهان نمی ماند

میان شاخه های گل مشو پنهان که پیدائی

این کتاب شامل هشت فصل به شرح زیر می باشد:

فصل اول: کلیاتی از دلیران تنگستان

فصل دوم: شناسنامه آیت الله علم الهدی اهرمی

فصل سوم: مبارزات آیت الله علم الهدی اهرمی قبل از نهضت مشروطه

فصل چهارم: آغاز نهضت مشروطه بوشهر به رهبری آیت الله علم الهدی اهرمی

فصل پنجم: تبعید آیت الله علم الهدی اهرمی

فصل ششم: دفاعیات صورت گرفته از آیت الله علم الهدی اهرمی در تبعید

فصل هفتم: مبارزات آیت الله علم الهدی اهرمی پس از تبعید و رهبری قیام

دلیران تنگستان؛

فصل هشتم: تصاویر

در جای جای کتاب و در کنار بعضی وقایع و حوادث، اشعاری از شاعران آورده شده که مصداق رویدادهاست، اشعاری که بعضی حلاوت بخشند و بعضی دردآور، زیرا شعر نقاشی رخدادهاست و نقاشی تصویری است که وقایع را سریع تر و روشن تر به صفحه ذهن می نمایاند. و همچنین زبان شعر ابزاری است که موجب ماندگاری بهتر وقایع در اذهان و افواه عموم می گردد. درج منابع در پاورقی ها به این صورت می باشد که در مرحله اول مشخصات کامل منبع و در مراحل بعدی خلاصه شده منبع آورده شده است. همچنین تلاش شده که تاریخ هر حادثه و رویداد به صورت سال های سه

گانه (شمسی، قمری، میلادی) ذکر شود.

دکتر شریعتی می گوید: «بعد از کتب آسمانی شریف ترین و مفیدترین کتاب ها بیوگرافی ها و شرح احوال است.» زیرا کتب بیوگرافی، علم تاریخ است و تاریخ مادر همه علوم و همگان دوستدار مادر، پس به حکم اینکه قدردانی از بزرگان، قدردانی از ارزش هاست، در این کتاب به زندگی و مبارزات آیت الله مجتهد سیدمرتضی علم الهدی اهرمی رهبر نهضت مشروطه بوشهر و رهبر معنوی قیام دلیران تنگستان پرداخته می شود رهبری که در برهه ای از زمان صفحاتی از تاریخ ایران و جنوب و بوشهر و تنگستان را به خود اختصاص داده و نقش به سزایی در تغییر مسیر تاریخ ایران به سوی استقلال و آزادی ایفا نمود، ایران که اگر واقعه ی مشروطیت در آن رخ نمی داد، معلوم نبود به کجا می رفت. مشهور است که «برون» پرفسور فرانسوی نوشته است که «اگر همت و جان فشانی ایرانیان در موقع انقلاب مشروطیت نبود دلیل بر این می بود که می گویند ملت ایران معنأ مرده است باقی نمی ماند.» او این مطلب را با توجه به جدایی شهرها و سرزمین های زیادی که در دوره ی قاجار از ایران جدا شده و همچنین معاهدات ننگینی که بین شاهان این سلسله حکومتی و دول خارجی منعقد شده، گفته است. به قول علی مراد فراشبندی «مهم ترین مبنای معروفیت و شهرت یک ملت یا یک قوم مردان نامور و برجسته ای است که از میان آن ملت یا قوم قد علم نموده اند». قابل ذکر است که از سرزمین اهرم و تنگستان چهره های معروف دیگری نیز در جریان نهضت مشروطه جنوب و ایران نقش قابل ملاحظه و مهمی ایفا نموده اند. از جمله میرزا حسین معتقد اهرمی فرزند شیخ حسن اهرمی و صاحب قرآن رمزار که رساله «احیاء المله» را در دفاع از مشروطیت نگاشت و در چند شماره روزنامه ی مظفری چاپ کرده است او با اسناد و روایاتی مشروطیت را از علائم ظهور حضرت مهدی (ع) معرفی می کند. دیگری محمدباقر خان تنگستانی مدیر روزنامه جنوب و فرزند سرتیپ علی خان و

نوه شهید احمدخان تنگستانی، از رجال صدر مشروطیت بود او در بدو ندای آزادی و مشروطه از بوشهر به تهران رفت و نام خود را در زمره‌ی احرار و مشروطه‌طلبان ثبت و برای مبارزه با عمال جور و ستم استبداد قیام کرد. کسی که از نظر علی‌مرادفرایشندی نویسنده و مؤرخ جنوب «مشروطیت ایران مرهون مجاهدت‌ها و افکار و آزادی‌خواهانه اوست». در این کتاب قصد پرداختن به جریانات زندگی این دو فعال مشروطه نمی‌باشد و فقط زندگی و مبارزات آیت‌الله علم‌الهدی اهرمی رهبر نهضت مشروطه جنوب و رهبر معنوی قیام دلیران تنگستان را در برمی گیرد که در سال ۱۳۲۷ قمری با بیرون راندن حکام استبداد دوره‌ی قاجاریه و غلبه یافتن بر کنسولگری و نیروهای بریتانیا حکومت بوشهر را بدست می‌گیرد و حکومت، دینی و اسلامی را در ایران تشکیل می‌دهد. نگارنده برای تثبیت زمان وقوع این رویداد مهم تاریخ معاصر ایران (سال نهضت مشروطه بوشهر ۱۳۲۷ قمری) (۸۸۲۱ ش) در اذهان و افواه عموم، این عبارت را به عنوان ماده تاریخ ساخته است: «مشروطه‌ی آیت‌الله اهرمی اسلامی ملی بود» که به حروف ابجد سال ۱۳۲۷ قمری یعنی سال وقوع نهضت مشروطه بوشهر بدست می‌آید.

حسن عاشوری - اهرم

تابستان ۱۴۰۰